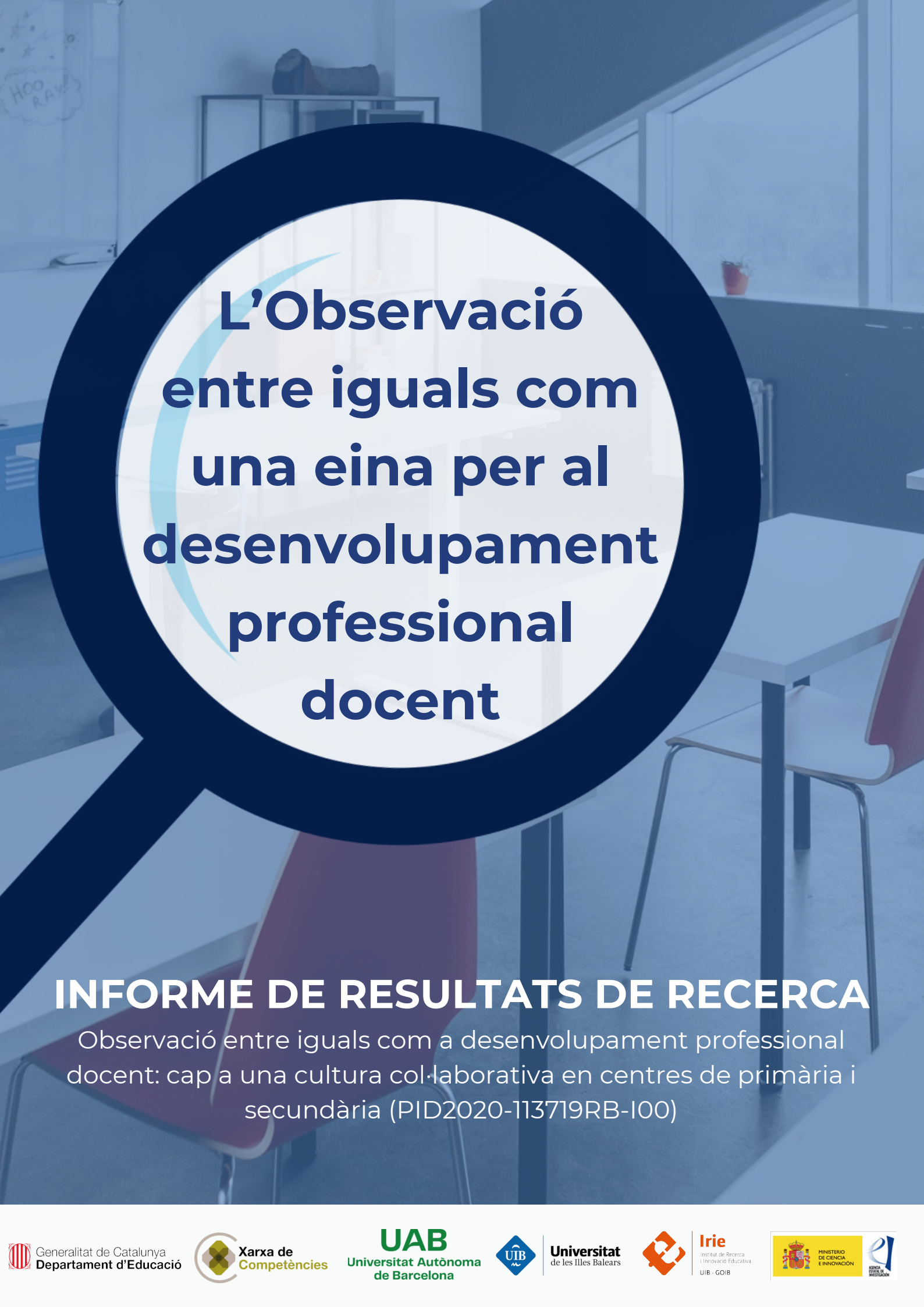
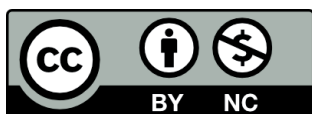

L'Observació entre iguals com una eina per al desenvolupament professional docent

INFORME DE RESULTATS DE RECERCA

Observació entre iguals com a desenvolupament professional docent: cap a una cultura col·laborativa en centres de primària i secundària (PID2020-113719RB-I00)

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial 4.0 Internacional de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Disseny, maquetació i síntesi: Mireia Soler

Reservats tots els drets. Es permet compartir —copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà i format- i adaptar -remesclar, transformar i crear a partir del material- aquesta publicació per a usos no comercials sempre que se'n citi la font corresponent:

Duran, D. i De la Iglesia, B. (Coords); Corcelles, M.; Flores, M.; Forteza, D.; Garriga, I.; Miquel, E.; Monguillot, M.; Moreno, F.; Morodo, A.; Noguera, I.; Ortiz, M.; Ribosa, J.; Sala, I. i Soler, M. (2024). L'Observació entre iguals com una eina per al desenvolupament professional docent. *Informe de resultats de recerca de la Xarxa de Competències*. Generalitat de Catalunya. Institut de Recerca i Innovació Educativa

ISBN: 978-84-09-68999-6

CONTINGUT

01

Introducció

02

Marc conceptual

03

Recerques prèvies

04

Recerca actual

05

L'impacte en les
percepcions docents

06

La disminució de les
resistències docents

07

La proximitat professional i
el seu rol en l'aprenentatge

08

La construcció conjunta
de coneixement

09

L'anàlisi del feedback

10

De l'aprenentatge a la
millora de la pràctica

11

Conclusions

12

Referències i agraïments

01 INTRODUCCIÓ

L'OBSERVACIÓ ENTRE IGUALS COM UNA EINA PER AL DESENVOLUPAMENT PROFESSIONAL DOCENT: CAP A UNA CULTURA COL·LABORATIVA EN CENTRES DE PRIMÀRIA I SECUNDÀRIA

Aquest document presenta els resultats de la recerca sobre observació entre iguals (OEI), finançada pel Ministeri de Ciència i Innovació, en la convocatòria de Projectes I+D+i 2020, realitzada en centres organitzats a la Xarxa de Competències del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i centres educatius del govern de les Illes Balears, amb un total de 572 docents. La recerca s'ha dut a terme entre els cursos escolars 2021-22 i el 2023-24.

L'OEI consisteix en parelles de docents, amb graus d'experiència similar, que acorden observar-se mútuament un o diversos aspectes pedagògics de la seva acció a l'aula, per mitjà d'instruments de recollida d'evidències, per posteriorment oferir-se retroalimentació constructiva mútua, que permeti reflexionar per trobar objectius de millora (Duran et al. 2020).

El procediment en què es concreta l'OEI es divideix en quatre fases: sessió de preobservació, observació, sessió de feedback i síntesi reflexiva (Duran et al., 2020). El model col·laboratiu, que fonamenta aquest estudi, es basa en una observació recíproca, basada en la col·laboració, com a forma d'aprenentatge entre iguals, partint de les necessitats individuals i creant consciència de l'impacte de canvi de les pràctiques docents. Entenem, doncs, l'OEI com un instrument de Desenvolupament Professional Docent que destaca la seva utilitat com a pràctica d'observació i de retroalimentació constructiva i com a pràctica de docència compartida en si mateixa.

02 MARC CONCEPTUAL

Què hi diu la recerca sobre l'observació entre iguals?

En iniciar la recerca esdevenia imprescindible fer una revisió sistemàtica de la literatura publicada entorn de l'OEI en primària i secundària (Corcelles-Seuba et al., en revisió). Entre els 27 articles revisats s'inclouen recerques d'arreu del món entre 1981 i 2022.

La majoria d'aquests estudis (81,4 %, n=22) van ser publicats després del 2000, amb un enfocament creixent en l'última dècada. De les característiques dels estudis destaquen qüestions com la formació, les eines d'observació i les fases i cicles d'observació:

- El 66,6 % dels estudis van proporcionar formació específica en OEI als participants.
- El 70,4 % van utilitzar alguna forma d'instrument per a la fase d'observació.
- El 77,8 % dels estudis van completar tres fases del procés d'OEI.

Quin és l'impacte de l'Observació Recíproca entre Iguals en la millora de les pràctiques docents i l'aprenentatge de l'alumnat?

Beneficis

Reflexió sobre la pràctica, millora en estratègies docents, i èmfasi en l'aprenentatge a través de l'observació de companys. Beneficis positius per al desenvolupament professional.

Dificultats

Oferir *feedback* crític (33,3 % dels estudis).

01

A Nivell Docent

02

A Nivell Organitzatiu

03

A Nivell d'Estudiant

Millora en la col·legialitat col·laborativa (88,9 % dels estudis).

Limitacions de temps per observar i reunir-se (37 % dels estudis).

Percepcions positives dels docents sobre l'impacte en l'aprenentatge de l'alumnat (74 % dels estudis). Dos estudis mostren resultats positius en l'assoliment dels estudiants.

No es van identificar dificultats específiques a nivell d'estudiant relacionades amb l'OEI.

- L'OEI és percebuda com una eina eficaç per al desenvolupament professional, oferint una oportunitat per a la reflexió sobre la pràctica docent i la millora de les estratègies docents.
- La col·legialitat col·laborativa entre els professors millora gràcies a l'OEI, i contribueix a una cultura escolar més col·laborativa.
- La principal dificultat radica en el feedback entre companys, suggerint la necessitat de formació específica en aquesta àrea.
- Es necessita més investigació per analitzar l'impacte directe de l'OEI sobre l'aprenentatge dels estudiants.

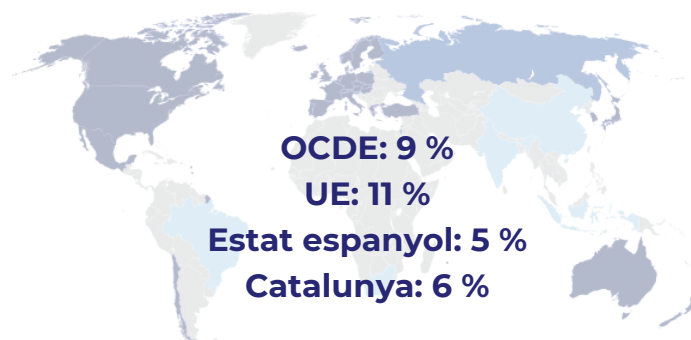
Segons l'últim informe de TALIS (OECD, 2019), els docents reporten que les formes que tenen un impacte més gran en millorar les seves pràctiques docents són les pràctiques col·laboratives de desenvolupament professional, com l'OEI.

- En molts casos, s'aprèn més d'observar una pràctica en acció que d'una simple explicació en un curs tradicional de formació docent.
- Els docents que intercanvien idees i pràctiques declaren tenir nivells més alts de satisfacció en el treball, d'autoeficàcia i millors relacions amb els estudiants.

Per això un dels 8 reptes de TALIS per a l'Estat espanyol (TALIS 2018) és oferir més activitats formatives basades en la col·laboració professional.

Professorat que participa en Observació entre Iguals

Educació Secundària

Educació Primària

Per gaudir dels beneficis de l'OEI cal (O'Leary i Savage, 2020):

- ✓ Cal que sigui voluntària i que hi hagi confidencialitat de les dades.
- ✓ És necessària una formació prèvia o guies per a un feedback constructiu.
- ✓ La confiança entre els docents i el feedback constructiu, no de judici, són claus.
- ✓ L'observació s'ha de centrar en uns objectius prèviament consensuats.

L'èxit de l'OEI és producte d'una planificada (estructurada) i intencional discussió pedagògica, basada en evidències de la pràctica docent. El coneixement professional –i pràctic- es contrasta amb el coneixement publicat.

Cicle de l'Observació entre Iguals

El procediment d'OEI, en el context de la Xarxa de Competències (dissenyat en col·laboració amb el GRAI) s'inicia amb una **sessió pre-observació**, en què ambdós membres de la parella acorden objectius, criteris, durada i recollida de dades. Durant **la sessió d'observació**, l'observador recull les evidències i, en finalitzar, l'observat reflexiona sobre la sessió en un breu informe. Aquest informe serveix de base per al diàleg de la **sessió de feedback**, en què a través de les reflexions emergeixen objectius de millora, que són concretats en el document final de l'observat o **síntesi reflexiva**.

03 RECERQUES PRÈVIES

RECERCA ILLES BALEARS

15 centres d'Educació Primària participen de l'Estudi de l'Eficàcia Docent a les Illes Balears: **Anàlisi a través del Sistema Internacional d'Observació (ISTOF)** (De la Iglesia i Rosselló, 2018).

La recerca permet:

- Identificar bones pràctiques i promoure la millora educativa.
- Validar l'adaptació de l'ISTOF.
- Qüestionar el model avaluatiu d'OEI centrat en l'eficàcia.

Una escola i un institut participen en una prova pilot del projecte de recerca i formació **"L'escola eficaç i l'eficàcia de l'ensenyament a les Illes Balears" (ISTEBI)**.

La recerca permet:

- Valorar la intervenció i determinar que ajuda a l'autoavaluació, amb suggeriments de simplificar-la.
- Identificar beneficis i desafiaments en l'OEI i el feedback:
 - Promou el desenvolupament professional docent.
 - Es caracteritza per una complexitat organitzativa.
 - Donar i rebre feedback és clau, però desafiant.
 - Hi ha resistències a expressar crítiques negatives, ressaltant la importància del feedback en la millora educativa.

920 docents (460 parelles), de 47 centres, participen en el **Programa d'Observació i Feedback entre iguals (POFEI)** (Rosselló i De la Iglesia, 2021).

Els resultats de la recerca destaquen:

- L'OEI, a partir d'instruments que guien i centren el procés en la dinàmica i en les actuacions d'aula, adaptats al context a observar, i seguits d'un *feedback* de qualitat, permet avançar en la creació d'equips docents més cohesionats i que caminen cap a l'autogestió de la formació.
- El 86% afirma que continuarà utilitzant l'observació i el *feedback* com a eina per a la millora de la competència docent.

03 RECERQUES PRÈVIES

RECERCA CATALUNYA

44
docents

posen a prova el procediment d'OEI dissenyat i se'n recullen les percepcions mitjançant un qüestionari final (Duran, Corcelles i Miquel, 2020).

**Recerca
2019-20**

Aquesta recerca, marcada per la Covid-19, permet:

- ✓ Millorar el procediment → Es considera molt útil, però amb dificultats, de manera que es proposa ajustar la pauta.
- ✓ Identificar preocupacions inicials i incomoditats → Diferències entre els rols, dificultat per no intervenir...
- ✓ Identificar beneficis individuals i institucionals → Com aprendre a observar, oferir feedback, autoestima, motivació... i clima de col·laboració.

**Recerca
2020-21**

131
docents

participen d'una recerca que incorpora un pretest i posttest (Corcelles et al., 2023).

L'objectiu es centrava a comparar el nivell de resistències, agència, procediment i objectius de millora, abans i després de l'OEI

- ✓ 1. **Disminueixen les resistències** inicials després de l'OEI, especialment en els docents sense experiència prèvia.
- ✓ 2. Es mostren **millores en l'eficàcia col·lectiva i la interdependència col·lectiva** entre docents, especialment entre els qui segueixen tot el procediment.
- ✓ 3. **Valoració molt positiva dels instruments i procediment.** Una observació focalitzada i prèviament consensuada és essencial per promoure la reflexió crítica.
- ✓ 4. El procediment de l'OEI és eficaç per **identificar els objectius de millora** de la pràctica, especialment per als docents que fan els informes postobservació i síntesi.

04 RECERCA ACTUAL

Gràcies al finançament del Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats, es desenvolupa la recerca que aquí es presenta liderada per dos investigadors principals (IP): David Duran (Universitat Autònoma de Barcelona) i Begoña De la Iglesia (Universitat de les Illes Balears), amb el suport de la Generalitat de Catalunya i el Govern de les Illes Balears.

Al grup de recerca i treball de la UAB hi pertanyen: Íngrid Sala (URL), Mireia Soler, Andy Morodo, Ester Miquel, Mariona Corcelles (URL), Marta Flores, Jesús Ribosa, Meritxell Monguillot (INEFC), Sara Escuin, Íngrid Noguera, Maite Ortiz i Matt O'Leary (Birmingham City Univ.). Al grup de la UIB hi participen: Dolors Forteza, Laura Duma, Francisca Moreno i Joana Llabrés.

L'Observació entre iguals com a desenvolupament professional docent: cap a una cultura col·laborativa en centres de primària i secundària.

Projecte d'R+D+i PID2020-113719RB-I00
finançat per MCIN/ AEI/10.13039/501100011033/

L'**objectiu general** de la recerca és analitzar l'efectivitat de la pràctica d'OEI per a la millora del desenvolupament professional docent i oferir recursos i guies per a la seva utilització efectiva en els centres educatius de primària i secundària, amb el propòsit d'ajudar a generar una cultura més col·laborativa que promogui l'aprenentatge docent entre iguals.

La metodologia de l'estudi opta per un disseny mixt seqüencial explicatiu: disseny quasi experimental amb l'anàlisi de dades quantitatives abans i després de l'OEI, i un estudi qualitatiu de la documentació aportada pels participants (acords pre-observació; informe post-observació; anàlisi interacció en sessió de feedback i informe final).

Disseny i validació dels qüestionaris, eines i protocols, creació de plataforma, recollida de dades i validació de les categories de l'anàlisi qualitativa.

Anàlisi dels resultats i de la transferència dels objectius de millora a la pràctica docent.

Elaboració de resultats i divulgació.

04 RECERCA ACTUAL

244
docents Illes Balears
328
docents Catalunya

572 docents participen de la recerca realitzant, com a mínim, un cicle d'observació recíproca entre iguals i recollint les dades i documentació que se'ls demana: acords preobservació, informe post-observació, gravació de l'àudio de la sessió de feedback i la síntesi reflexiva final amb l'objectiu de millora.

OBJECTIUS ESPECÍFICS DE LA RECERCA

- 1 Analitzar com l'OEI influeix en les percepcions de col·laboració entre els docents.
- 2 Descobrir les resistències cap a l'OEI, avaluant diferències percebudes per observadors i observats, així com l'associació amb dades demogràfiques i percepció de suport.
- 3 Investigar com la proximitat professional percebuda, les interpretacions del professorat i els seus impactes modifiquen la percepció d'aprenentatge.
- 4 Identificar evidències d'aprenentatge entre iguals en el si de les parelles, durant la sessió de feedback.
- 5 Determinar les característiques del feedback de qualitat en l'OEI, identificant les sessions de retroalimentació òptimes i les variables predictives.
- 6 Identificar els objectius de desenvolupament professional, analitzant la seva qualitat, el moment de la seva creació i l'aplicació pràctica resultant.

A continuació, un cop anunciats els objectius, en les pròximes pàgines se'n detallen els resultats.

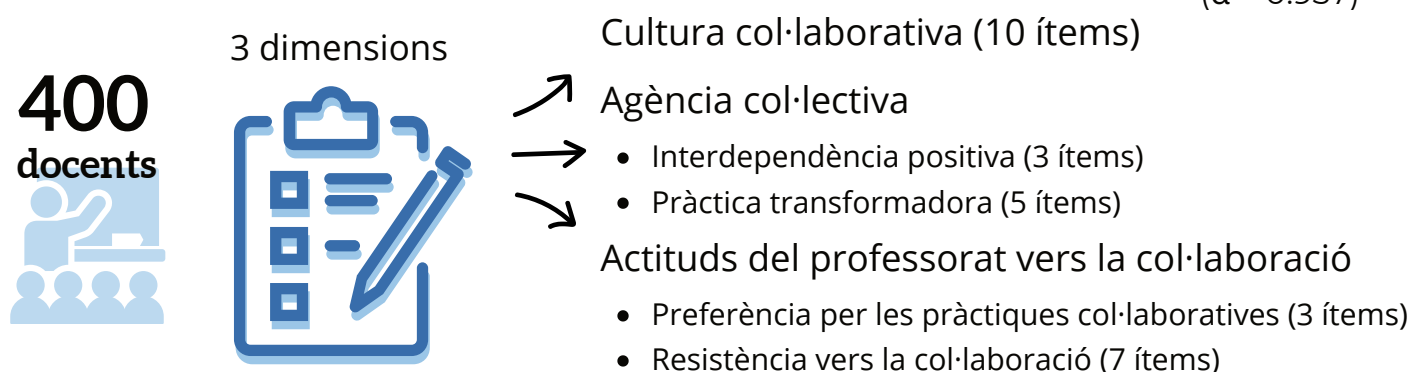
PERCEPCIONS

Les percepcions del professorat respecte a la col·laboració influeixen en la disposició i la forma en què aquest interactua i col·labora entre si, qüestió que impacta en la cultura escolar i l'eficàcia de les pràctiques col·laboratives. Mesurar les percepcions docents esdevé crucial per a avaluar i promoure la col·laboració efectiva en l'àmbit educatiu. En aquest cas, s'avaluen les percepcions abans i després de l'OEI.

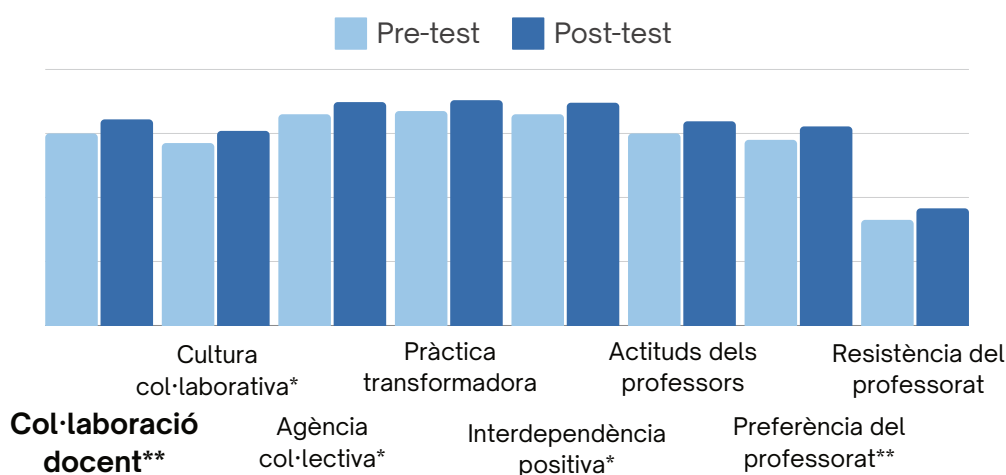
A partir de l'adaptació d'ítems d'escalas prèvies i amb la validació d'experts en col·laboració docent, es crea el Qüestionari de Percepcions de Col·laboració Docent (TCPQ, de les seves sigles en anglès): un instrument amb validesa i fiabilitat a través de l'anàlisi de contingut i constructe amb coeficients alfa de Cronbach adequats i amb índexs d'ajustament positius en les anàlisis factorials (Corcelles et al., 2024).

Qüestionari de Percepcions de Col·laboració Docent (TCPQ)

($\alpha = 0.937$)

Com impacta l'OEI en les percepcions docents?

Prova de rang signat de Wilcoxon. *p < 0,05; **p < 0,001

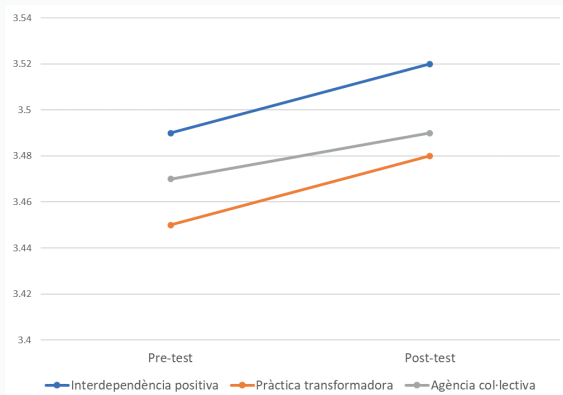
Malgrat les puntuacions altes inicials, la comparació entre pretest i posttest va revelar que els professors van augmentar significativament la seva percepció de la col·laboració docent després de participar en la intervenció de l'OEI. Per tant, hi ha una millora en les percepcions de col·laboració docent després d'un cicle d'OEI.

Amb més profunditat, es van observar canvis estadísticament significatius en les percepcions de **cultura col·laborativa** i en les d'**agència col·lectiva**; en canvi, però, no es van observar diferències significatives en les **actituds vers la col·laboració docent**. Vegem-ne els detalls:

CULTURA COL·LABORATIVA

Amb la prova de rang de Wilcoxon es determina que els docents van augmentar significativament les seves percepcions respecte a la cultura col·laborativa ($p = 0,002$; $rrb = -0,186$).

El sentit d'**agència col·lectiva** és la **disposició del docent** per **col·laborar**, **donar suport** als altres docents i **rebre suport** dels seus **companys** per millorar la seva docència i l'eficàcia global de l'escola.

ACTITUDS VERS LA COL·LABORACIÓ

No es van trobar diferències significatives en la dimensió global, però es va observar un augment significatiu en la preferència per la col·laboració ($p = 0,004$; $rrb = -0,188$) després de participar en l'OEI. No es van observar canvis en la resistència vers la col·laboració.

La cultura col·laborativa es defineix com un entorn de treball que es caracteritza per la **responsabilitat compartida**, el **suport mutu** i la **confiança entre docents**.

En una cultura col·laborativa, els docents **reben suport de la institució** i se'ls anima a **treballar junts** i **participar** activament en les **decisions de l'escola**.

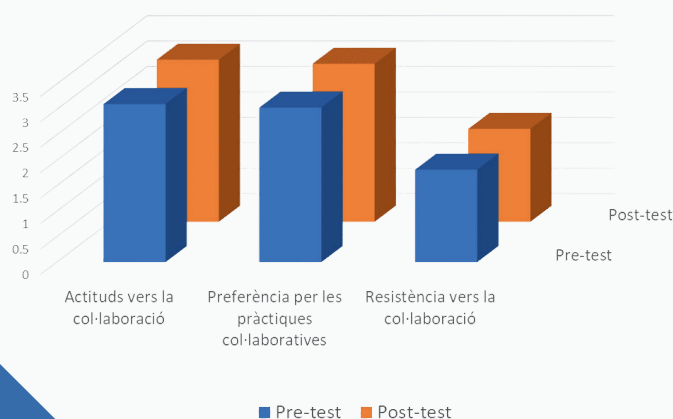
Pre-test Post-test

AGÈNCIA COL·LECTIVA

Els docents van augmentar la seva percepció de la interdependència positiva entre col·legues ($p = 0,042$; $rrb = -0,124$), però no es van trobar diferències significatives en la pràctica transformadora ($p = 0,094$).

Es mesura a partir de la **preferència per les pràctiques col·laboratives sobre les individuals** i el **grau de resistència vers la col·laboració docent**

RESISTÈNCIES

Explorar les resistències dels docents a l'OEI és important perquè, tal com s'ha vist amb les percepcions respecte a la col·laboració, permet comprendre els sentiments d'inquietud o preocupació que poden limitar la participació en l'observació. Mitjançant la identificació i abordatge d'aquestes resistències, es pot promoure una major participació en aquest tipus de pràctiques professionals.

Amb l'escala de Resistències dels Docents a l'Observació Entre Iguals s'examinen les diferències pretest i posttest, i s'analitza l'efecte de les variables demogràfiques i la percepció de suport escolar en les resistències inicials i s'analitza, també, l'efecte de les variables demogràfiques, la percepció de suport i l'exercici del rol a les resistències finals després de l'OEI (Ribosa et al., 2023).

394
docents

Escala de Resistències dels Docents a l'Observació entre Iguals

Malgrat que els docents participants a la recerca eren voluntaris i, per tant, ben predisposats a l'OEI, reconeixen resistències inicials.

1: Resistència al rol d'observador

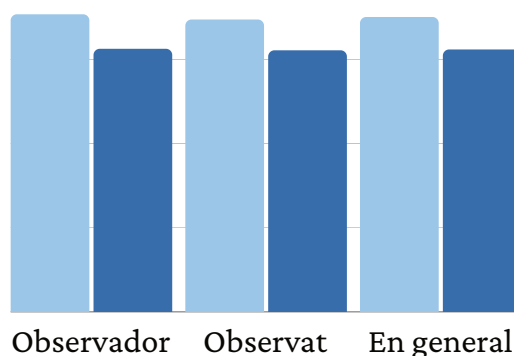
- Per observar un company
- Perquè la meua actuació pot fer que el meu company se senti qüestionat o jutjat professionalment

2: Resistència al rol d'observat

- Pel fet de ser observat per un company
- perquè puc sentir que la meua professionalitat és qüestionada o jutjada per un company
- perquè durant l'observació pot ser que la meua classe no funcioni com espero o planifico
- perquè la presència d'un observador a l'aula pot distreure'm a mi o al meu alumnat.

Els resultats mostren una disminució estadísticament significativa en les resistències inicials a l'OEI, respecte les finals, tant en general com per a cadascun dels rols (valor de $p < .001$)

■ Pretest ■ Posttest

Quin és l'efecte de les variables demogràfiques i la percepció del suport escolar a la resistència inicial a l'OEI?

La resistència inicial al rol d'observador i d'observat es veu moderada per l'**experiència docent** i per **sentir-se degudament format**, amb variables addicionals que moderen la resistència a ser observat.

	Rol d'observador	Rol d'observat
Variables demogràfiques		
Gènere		✓
Experiència docent	✓	✓
Etapla educativa		
Equip directiu del centre		✓
Experiència prèvia en OEI		✓
Suport escolar		
Formació adequada	✓	✓
Adaptació a l'horari escolar		✓

Quin és l'efecte de les variables demogràfiques, la percepció del suport escolar i l'exercici del rol a la resistència final?

	Rol d'observador	Rol d'observat
Resistència inicial	✓	✓
Gènere		
Anys d'experiència docent	✓	✓
Etapla educativa		
Equip directiu del centre		
Experiència prèvia en OEI		
Formació adequada		
Adaptació a l'horari escolar		
Percepció de l'exercici del rol	✓	✓

La resistència final a tots dos rols està moderada per la resistència inicial, l'**experiència docent** i variables referides a **jutjar-se un mateix i la percepció del rol**.

L'OEI es pot convertir en una intervenció sostenible i eficaç per millorar la pràctica docent, sempre que s'abordin amb cura les resistències dels docents. Això emfasitza el paper vital de la formació prèvia a l'OEI, per comprendre que l'observador no interromp la classe, seguirà els indicadors d'observació acordats i podrà oferir retroalimentació útil.

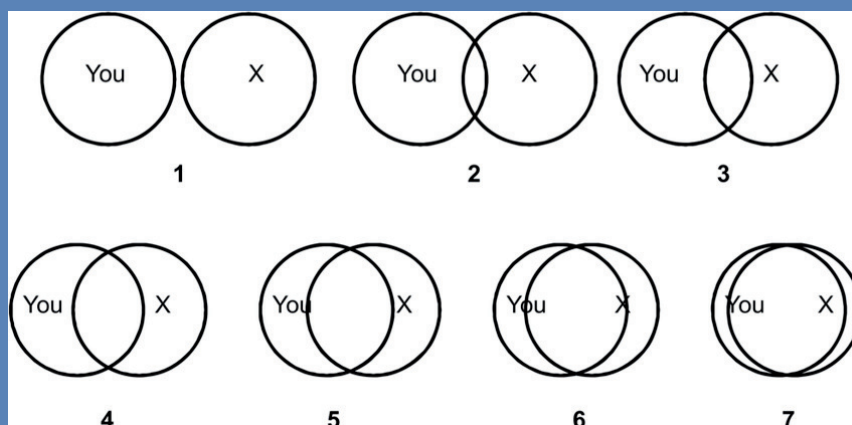
07 PROXIMITAT

La proximitat en la relació professional entre docents s'entén com el grau de connexió emocional i interpersonal, confiança i col·laboració existent entre docents en un entorn educatiu. Engloba la capacitat de treballar junts de manera eficaç, compartir idees i mantenir converses constructives per a la millora de l'aprenentatge de l'alumnat (Milatz et al., 2015).

Mitjançant una escala validada d'un sol ítem en pretest i post-test (IOS, Gächter et al., 2015), una entrevista grupal i un qüestionari de percepció de l'aprenentatge, s'analitza i avalua l'impacte de l'OEI en la proximitat professional i el seu rol en l'aprenentatge. **La relació professional pròxima és un requisit per a l'efectivitat de l'OEI?**

Es demana als docents, en forma de pre i posttest, que triïn el gràfic que millor representa el grau de proximitat amb el company d'OEI. Other in the Self Scale (IOS, Gächter et al., 2015)

364
docents

Hi ha un augment significatiu en aquells docents que tenien un nivell inicial de proximitat baix o mitjà. En el nivell alt no es mostren diferències estadísticament significatives.

Proximitat inicial	N	PosttestM (DE)	PretestM (DE)	p valor	Mida de l'efecte
Baixa	59	3.559 (1.674)	1.678 (0.471)	< .001	.988
Mitjana	206	4.927 (1.383)	3.888 (0.822)	< .001	.789
Alta	99	6.253 (1.063)	6.444 (0.499)	.127	-.239
Total	364	5.066 (1.611)	4.225 (1.716)	< .001	.685

La percepció de proximitat no és, per tant, un requisit per a l'èxit de l'OEI. En canvi, participar en l'OEI millora la percepció de proximitat amb el company, fins i tot quan és baixa o moderada.

Com interpreten els docents aquest augment en la proximitat professional?

Segons les variables estudiades, l'augment és independent de l'edat, el gènere, els anys d'experiència, els anys al centre, l'experiència prèvia en OEI i la percepció de temps que ofereix el centre, però sembla que l'etapa educativa hi influeix.

Els docents atribueixen aquest augment de proximitat a l'intercanvi de feedback, al fet de compartir coneixement, a la creació d'un vincle personal i a l'ajuda mútua.

**Ajuda
mútua**
f = 4

Feedback
f = 8

**Compartir
coneixement**
f = 7

**Vincle
personal**
f = 6

Quin paper juga la proximitat en la percepció d'aprenentatge docent?

La percepció d'aprenentatge dels docents després de la intervenció és molt alta.

3.44 sobre 4 (DE = 0.477)

La percepció d'aprenentatge és independent de l'edat, el gènere, els anys d'experiència, els anys al centre, l'etapa educativa i l'experiència prèvia en OEI, però sembla que la percepció de temps que ofereix el centre hi influeix.

El nivell final de proximitat modera la percepció d'aprenentatge: com més proximitat final, més percepció d'aprenentatge. Els resultats fins i tot suggereixen que una proximitat inicial alta seria lleugerament menys beneficiosa per a l'aprenentatge.

Per tant, s'evidencia que no és el nivell inicial de proximitat, sinó el nivell final, el que modera la percepció d'aprenentatge.

08 CONSTRUCCIÓ CONJUNTA DEL CONEIXEMENT

La construcció conjunta del coneixement (CCC) es refereix al procés en el qual un grup de persones col·labora per a crear coneixement de forma col·lectiva, promovent un augment en el coneixement compartit del grup (Popp i Goldman, 2016).

Sovint s'ha dit que l'OEI promou l'aprenentatge entre els docents. En aquesta recerca, ens ocupem de veure si els docents tenen oportunitats de CCC en les sessions de *feedback* (Flores et al., en revisió). S'analitzen 273 gravacions d'àudio de les quals se selecciona una mostra aleatòria de 94 (34,43 %).

De quina manera els docents construeixen coneixement de forma col·laborativa durant les sessions de *feedback* en la pràctica de l'OEI?

El procés d'anàlisi es desenvolupa de la manera següent:

- Classificació de les sessions de *feedback* segons si es caracteritzen per un **discurs monològic** o un **discurs dialògic**.
 - El discurs monològic és dominat principalment per un dels docents, i limita la interacció necessària per a l'aprenentatge col·laboratiu.
 - El discurs dialògic es caracteritza per la formulació conjunta de preguntes, l'elaboració d'idees i la participació activa dels dos docents.
- Identificació i anàlisi dels moviments discursius associats amb la **construcció conjunta del coneixement** i la no construcció conjunta del coneixement en un diàleg interactiu.
 - L'anàlisi, a partir d'un sistema de categories i subcategories basat en Popp i Goldman (2016), se centra en el sentit i el significat de cada torn de paraula amb moviments discursius.
- Identificació i anàlisi de les diferències entre el paper de l'observador i l'observat en relació a la CCC.

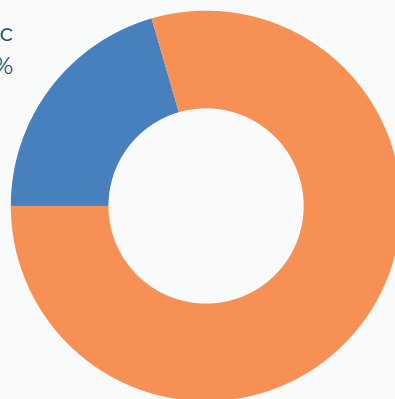
Per a la classificació de les sessions de *feedback* s'empra una anàlisi quantitativa amb un enfocament descriptiu i inferencial. La segona part de l'anàlisi és qualitativa, a partir de l'ajustament de les categories i subcategories de Popp i Goldman (2016), i s'afegeix una categoria de reflexió sobre la pràctica d'aula.

Com és el discurs en les sessions de *feedback*?

El 20,5 % de les sessions de *feedback* analitzades es caracteritzen per un discurs monològic, mentre que el 79,5 % responen a un discurs dialògic.

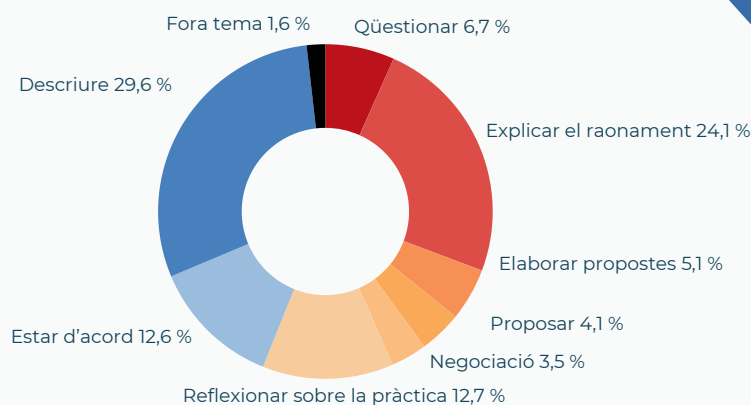
Les sessions dialògiques de *feedback* afavoreixen la CCC. Especialment les interaccions de discurs exploratori. En els discursos monològics es perd el potencial de l'aprenentatge interactiu.

Monològic
20,5 %

dialògic
79,5 %

Distribució per freqüències dels moviments discursius:

Per maximitzar els beneficis de l'OEI caldria *feedback* de qualitat, mecanismes de suport a la col·laboració, eines per millorar les discussions i ús d'evidències de l'observació.

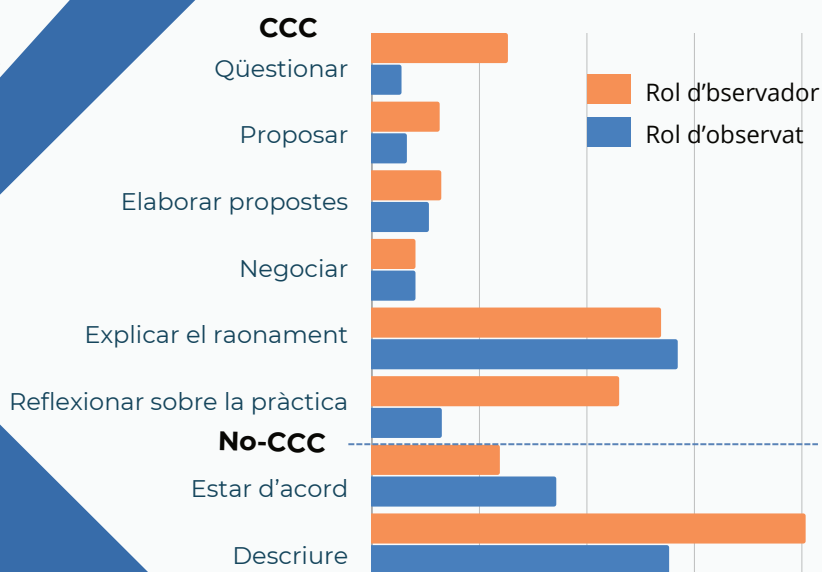
Com són els moviments discursius en la CCC?

En l'anàlisi temporal, el 61,9 % dels moviments discursius responen a la CCC, mentre que el 36,3 % pertanyen a la no construcció conjunta de coneixement i només 1,8 % són fora de tema.

Quines diferències hi ha entre els rols?

Ambdós rols gaudeixen d'oportunitats d'aprenentatge.

- ✓ L'**observador** té un paper clau en la CCC, aprèn i reflexiona sobre la pròpia pràctica.
- ✓ L'**observat** es beneficia del *feedback* constructiu i l'autoreflexió.

Els valors ressaltats mostren diferències significatives $p < 0.05$

L'elevat nombre de sessions interactives i, dins d'aquestes, la proporció de moviments associats a la CCC (especialment explicar el raonament i reflexionar sobre la pràctica) aporta evidències sobre les oportunitats de l'OEI per l'aprenentatge entre docents.

09 FEEDBACK

El feedback es defineix com “el procés mitjançant el qual qui aprèn dona sentit a la informació que rep des de diferents fonts i les emprà per a millorar la seva tasca i/o estratègies d'aprenentatge” (Carless i Boud, 2018).

La recerca ha assenyalat que el repte més gran de l'OEI està relacionat amb el feedback que intercanvien els docents (De la Iglesia, Forteza i Duma, 2024).

El model de Kinicki i Kreintner (2006), centrat

en les qualitats del feedback, ha possibilitat la identificació de les característiques recurrents en les converses i aquelles que requereixen una consideració més acurada durant les sessions de retroalimentació per a la millora de la pràctica docent. En aquesta recerca s'identifica la qualitat del feedback en l'OEI i les variables que l'afecten (De la Iglesia et al. en revisió).

El feedback de qualitat és...

S'analitzen 217 enregistraments d'àudio de les sessions de feedback, codificant-los segons les característiques:

217

gravacions d'àudio

- ✓ **Específic**
- ✓ **Oportú**
- ✓ **Adient**
- ✓ **Centrat en el comportament**
- ✓ **Proactiu**
- ✓ **Lligat a un pla d'acció**
- ✓ **A partir de les dades observades**
- ✓ **Facilita la col·laboració**

Característica de qualitat	N àudios	% àudios
Específic	215	99.08
Oportú	216	99.54
Adient	215	99.08
Centrat en el comportament	213	98.16
Proactiu	139	64.06
Lligat a un pla d'acció	127	58.53
A partir de les dades observades	213	98.16
Facilita la col·laboració	175	80.65

Més del 98 % (n=213) de les gravacions analitzades compleixen els criteris de qualitat relacionats amb un feedback específic, oportú, adient, centrat en el comportament i a partir de les dades observades. Les característiques que menys es donen són: un feedback proactiu (n=139), lligat a un pla d'acció (n=127) i facilitador de la col·laboració (n=175).

Quines variables prediuen l'elaboració d'un feedback de qualitat?

Variables	Predictora de qualitat?
Anys d'experiència docent	No
Anys al centre	No
Experiència prèvia en OEI	No
Ser membre de l'equip directiu	No
Etapla educativa	No
Grau d'interacció	Sí

La qualitat del feedback és significativament superior en les sessions dialògiques i mixtes, en comparació amb les sessions monològiques.

El grau d'interacció és la variable que prediu un feedback de qualitat.

La recerca confirma la importància de la qualitat del diàleg en les converses per augmentar la construcció conjunta de coneixement entre docents en les sessions de feedback.

**A més intercanvi dialògic,
més feedback de qualitat,**

ja que construeix coneixement de forma conjunta i augmenten les característiques vinculades amb la retroacció que afavoreix introduir millores en la pràctica docent.

10 LA MILLORA DE LA PRÀCTICA

El propòsit principal de l'OEI és el d'identificar un objectiu de millora (OM), planificar com assolir-lo, dur-lo a la pràctica i vetllar perquè aquesta millora es mantingui en el temps. En aquest punt de la recerca, s'analitza la

qualitat dels OM seleccionats pels docents, el moment del cicle de l'OEI en què sorgeixen i el suport de les pautes escrites en la concreció dels OM (Miquel et. al, en revisió); així com la possible transferència dels OM a l'aula (Flores et al., en revisió)

228
docents

S'empra una mostra a l'atzar de 228 docents.

Un OM de qualitat

és el que inclou millores en la pràctica docent que correlacionen amb l'aprenentatge de l'alumnat, concreta accions per dur-lo a la pràctica i inclou mesures que impliquen més docents i/o el centre.

Mitjançant una anàlisi documental qualitativa, s'identifiquen diferents patrons pel que fa als moments d'aparició dels OM. Més del 60 % (n=139) identifiquen l'OM just després de la sessió on han estat observats i el mantenen fins que el redacten a la síntesi reflexiva final.

patró	Post Observació	Sessió feedback	Síntesi reflexiva final	n	%
1	No(OM)	No(OM)	OM	23	10.09
2	No(OM)	Si(OM)	OM	54	23.69
3	Si(OM)	No(OM)	OM	12	5.26
4	Si(OM)	Si(OM)	OM	139	60.96
			Total	228	100

Nivell OM	n	pes
baix	94	41.23
mitjà	96	42.10
alt	38	16.67
Total	228	100

Fixant-nos en el nivell de qualitat dels OM redactats, s'identifica que només el 17 % (n=38) tenen un nivell de qualitat alt.

D'aquests, més del 76 % s'han identificat a l'informe postobservació, confirmat a la sessió de feedback i mantingut a la síntesi final, seguint el patró 4 presentat anteriorment.

Les pautes escrites ajuden a concretar els OM?

Gràcies a la participació voluntària de 46 docents en entrevistes grupals, es clarifica i s'expliquen els resultats obtinguts. Referint-se a l'informe post-observació i la síntesi reflexiva final, més del 90 % dels docents les consideren útils i positives, amb alguns matisos.

Positives

Ambdós instruments requereixen l'escriptura i elaborar-se individualment, això permet reflexionar, verbalitzar emocions i pensaments i focalitzar els OM.

Utilitat

La síntesi reflexiva és un document més objectiu i ajuda a focalitzar aspectes de millora de la pràctica. L'informe post-observació és més general, pregunta sobre altres aspectes.

Limitacions

Els informes escrits requereixen un temps, del qual no sempre es disposa, i un esforç.

Millores

Ajustar el calendari del centre, reservant el temps que cal dedicar als documents escrits.

En quina mesura es produeix la transferència dels Objectius de Millora a l'aula?

Nivell assoliment Objectius de Millora (OM)		Observat		Observador	
		n	%	n	%
	Falta de transferència	1	0.87	0	0
1	L'OM i les accions associades es transfereixen en certa mesura (25%)	1	0.87	0	0
2	L'OM i les accions associades es transfereixen parcialment (50%)	9	7.83	6	5.22
3	L'OM i les accions associades es transfereixen majoritàriament (75%)	56	48.70	40	34.78
4	L'OM i les accions associades es transfereixen completament (100%)	48	41.74	69	60
	Total	115	100	115	100

Analitzant 115 parelles docents que realitzen una segona observació, els resultats mostren que la transferència dels OM a la pràctica a l'aula es produeix majoritàriament, segons indiquen tant els mateixos observats (90,44 %, n=104), com els observadors (94,78 %, n=109).

L'OEI impacta positivament en el desenvolupament professional en facilitar la transferència de l'aprenentatge a la pràctica.

11 CONCLUSIONS

Els organismes internacionals, així com les recerques precedents, assenyalen l'OEI com una potent forma de col·laboració professional que pot promoure l'imprescindible desenvolupament professional docent. Malgrat això, la seva potencialitat, el beneficis que comporta -tant a per al docent, com per al centre educatiu i per a l'aprenentatge dels alumnes-, l'OEI és encara poc emprada pel professorat i els centres educatius.

La recerca de la qual s'han presentat els resultats, parteix de la revisió de treballs de la comunitat científica internacional i de treballs previs desenvolupats per la Universitat de les Illes Balears (UIB) i de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), en col·laboració respectivament amb la Conselleria d'Educació i la Xarxa de Competències del Departament d'Educació i entén l'OEI com a la creació de parelles de docents, amb graus similars d'experiència i estatus, que acorden voluntàriament observar-se mútuament un o diversos aspectes pedagògics de la seva actuació a l'aula, per mitjà d'instruments de recollida de dades, per posteriorment oferir-se feedback constructiu que els permeti reflexionar i trobar objectius de millora.

A partir del disseny d'un procediment d'OEI d'un cicle de quatre fases (pre-observació, observació, feedback i síntesi reflexiva) s'ha dut una investigació amb la participació de 572 docents, 244 de les Illes i 328 de Catalunya, optant per un disseny mixt seqüencial explicatiu, en el qual es combina proves quantitatives en format pre i post test, amb estudis qualitatius d'anàlisi documental i de la interacció del contingut de les sessions de feedback.

Els resultats han identificat:

- millores en la percepció de la col·laboració docent, especialment en la cultura col·laborativa, agència col·lectiva i actituds cap a la col·laboració. El que mostra com els docents veuen l'OEI com una pràctica per construir cultura de col·laboració.
- tot i que els participants eren voluntaris i ben disposats a l'OEI, mostren resistències inicials, en ambdós rols (observat i observador), que disminueixen significativament al final del cicle d'OEI. La participació en procediments estructurats d'OEI fa disminuir aquestes resistències, fins i tot quan són inicialment baixes.
- la percepció de proximitat inicial amb el company o companya no és un prerrequisit per a l'OEI, com sovint es diu. Ben al contrari, participar en l'OEI millora aquesta percepció, fins i tot quan és inicialment baixa o moderada.
- la major part de les sessions de feedback han estat dialògiques, a través d'una interacció entre observat i observador. En aquestes sessions s'ha identificat moviments discursius vinculats a la construcció conjunta de coneixement que ocupen el 62 % de la sessió, destacant explicar el raonament i reflexionar sobre la pràctica. Aquests resultats aporten evidències sobre les possibilitats d'aprenentatge entre iguals -i de desenvolupament professional docent- a través de l'OEI.
- el feedback proporcionat en les sessions dialògiques compleix amb els criteris de qualitat, especialment amb ser específic, oportú, adient, centrar en el comportament i a partir de dades observades. La clau està en la conversa constructiva.

- la majoria dels observats (60 %) identifica els objectius de millora just després de la sessió d'observació i el mantenen, enriquint-lo en la sessió de feedback i el redacten en el document final. Els qui segueixen aquest patró, que combina la reflexió individual amb la col·laborativa, formulen objectius de més qualitat.
- analitzada una mostra de 115 parelles que, un cop definits els objectius de millora, fan una segona observació, els resultats mostren – per sobre del 90 %- una transferència de l'objectiu proposat a la pràctica d'aula. L'OEI impacta positivament en el desenvolupament professional en facilitar la transferència de l'aprenentatge a l'actuació docent.

En definitiva, els resultats de la recerca han permès potenciar l'ús de l'OEI, a través d'un procediment relativament simple, però eficient, amb el suport de materials i un vídeo, que ha estat provat per una mostra àmplia de docents; aportar evidències que confirmen la potencialitat de l'OEI en el desenvolupament professional docent i la construcció de cultures col·laboratives de centre; així com la identificació d'aspectes de millora, especialment en la qualitat de les sessions de feedback.

Els resultats s'han pogut compartir amb els participants en dues ocasions; i s'han posat a disposició de la comunitat a través d'una dotzena de publicacions (articles i capítols de llibre), així com comunicacions en els dos congressos internacionals de recerca educativa de major rellevància (EARLI 2023, quatre comunicacions) i AERA 2024 (una comunicació).

Finalment, per tal de posar la informació a disposició de la comunitat, es pot consultar la pàgina web

<https://www.observacioentreiguals.com/>

que recull, en tres idiomes, els resultats i recursos associats.

12 REFERÈNCIES

Carless, D., i Boud, D. (2018). The Development of Student Feedback Literacy: Enabling Uptake of Feedback. *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 43(8): 1315–25. <https://doi.org/10.1080/02602938.2018.1463354>

Corcelles, M., Duran, D., Flores, M., Miquel, E. i Ribosa, J. (2023). Percepciones docentes sobre observación entre iguales: resistencias, agencia, procedimiento y objetivos de mejora. *Estudios sobre Educación*, 44. 35-58. <https://doi.org/10.15581/004.44.002>

Corcelles-Seuba, M., Sala-Bars, I., Soler, M. i Duran, D. (2024). Impact of reciprocal peer observation on teacher collaboration perceptions. *British Educational Research Journal*, 00, 1–21. <https://doi.org/10.1002/berj.3958>

Corcelles-Seuba, M., Soler, M., Ortiz, M., i Duran, D. (en revisió). Research Evidence of the Reciprocal Peer Observation of Teaching from a Collaborative Model in the School: A Systematic Review.

De la Iglesia, B., Duma, L., Forteza, D., Moreno, F. i Ribosa, J. (en revisió). Análisis del feedback entre docentes en un ciclo de observación entre iguales.

De la Iglesia, B; Forteza, D. i Duma, L. (en premsa). El Feedback entre iguales y el desarrollo profesional docente: revisión sistemática. *Revista Española de Pedagogía*

De la Iglesia, B., i Rosselló, M. R. (2018). Aplicación del Sistema Internacional de Observación y Feedback Docente (ISTOF-II) en un Contexto Educativo No-Anglosajón. *Revista Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación*, 16(1), 89-104. <https://doi.org/10.15366/reice2018.16.1.006>

Duran, D.; Corcelles, M.; i Miquel, E. (2020). L'observació entre iguals com a mecanisme de desenvolupament professional docent. La percepció dels participants de la Xarxa de Competències Bàsiques. *Àmbits de Psicopedagogia i Orientació*, 53, 48-59. <https://doi.org/10.32093/ambits.vi53.2636>

Flores, M., Miquel, E. i Duran, D. (en revisió). Can teachers build knowledge collaboratively during feedback sessions in Reciprocal Peer Observation?

Flores, M., Sala-Bars, I., Ortiz, M. i Duran, D. (en revisió). Does Reciprocal Peer Observation promote the transfer of learning to teaching practice?

Gächter, S., Starmer, C., i Tufano, F. (2015). Measuring the closeness of relationships: A comprehensive evaluation of the 'Inclusion of the Other in the Self' Scale. *PLoS ONE*, 10(6). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0129478>

Kinicki, K. i Kreintner, R. (2006). *Comportamiento Organizacional: Conceptos, problemas y prácticas*. Editorial Mc. Graw Hill.

Milatz, A., Lüftenegger, M., i Schober, B. (2015). Teachers' Relationship Closeness with Students as a Resource for Teacher Wellbeing: A Response Surface Analytical Approach. *Frontiers in Psychology*, 6, 1949. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01949>

Miquel, E.; Monguillot, M.; Soler, M. i Duran, D. (en revisió). Reciprocal Peer Observation: a mechanism to identify professional learning goals.

OECD (2019). *TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and school leaders as lifelong learners*. OECD Publishing.

O'Leary, M., i Savage, S. (2020). Breathing new life into the observation of teaching and learning in higher education: Moving from the performative to the informative. *Professional Development in Education*, 46(1), 145–159. <https://doi.org/10.1080/19415257.2019.1633386>

Popp, J. S., i Goldman, S. R. (2016). Knowledge building in teacher professional learning communities: Focus of meeting matters. *Teaching and Teacher Education*, 59, 347–359.

Ribosa, J., Corcelles-Seuba, M., Morodo, A., i Duran, D. (2023). Reducing teachers' resistance to reciprocal peer observation. *European Journal of Education*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/ejed.12606>

Ribosa, J., Noguera, I., Monguillot, M., i Duran, D. (2024). Teachers' closeness of professional relationship and its role in learning perception after reciprocal peer observation. *Teaching and Teacher Education*, 140, 104469. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2024.104469>

Rosselló M. R. i de la Iglesia, B. (2021). El feedback entre iguales y su incidencia en el desarrollo profesional docente. *Revista Complutense de Educación*, 32(3), 371–382. <https://doi.org/10.5209/rced.70173>

AGRAÏMENTS

Aquest treball de recerca s'ha realitzat gràcies al finançament del Ministeri de Ciència i Innovació, projectes I+D+i 2020 i ha comptat amb la col·laboració de la Xarxa de Competències del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i el suport de la Conselleria d'Educació del Govern Balear i la Universitat de les Illes Balears.

Volem agrair, a més, als equips impulsors dels centres i els docents que entusiastament hi han participat, que ens hagin obert les portes de les seves aules i hagin recollit evidències per tal de disposar de més coneixements compartits per millorar l'educació del nostre país.